

KONZUMIRANJE OPOJNIH DROGA U ADOLESCENATA

GORAN DODIG, TOMISLAV FRANIĆ, MILENKA DEDIĆ, BORAN UGLEŠIĆ*

Suočeni smo s konfuznim stanjem u javnom poimanju svih dimenzija konzumacije droga ali se poseban problem nameće kada je u pitanju populacija adolescenata kod kojih je primijećena sve učestalija pojava ne samo sporadičnog, eksperimentalnog nego i kontinuiranog konzumiranja. U pokušaju objektivnog sagledavanja širine ovog problema proveli smo istraživanje rezultate kojega interpretiramo te uspoređujemo s podacima sličnog istraživanja provedenog prije točno dvadeset godina. Rezultati istraživanja ukazuju na jasni porast eksperimentalnog uzimanja droga pri čemu raste i populacija iz koje će se alarmantna četvrtina regrutirati u kontinuirane konzumente. Razvidne su i promjene razloga konzumacije te je uočljiv porast poremećaja raspoloženja odnosno želja za ublažavanjem simptoma kao razlog konzumacije što se poklapa i s trendom u općoj populaciji.

Deskriptori: ADOLESCENTI; DROGE; KONZUMACIJA

UVOD

S obzirom na učestalu uporabu i zlouporabu različitih psihoaktivnih tvari od strane odraslih ne začuđuje činjenica da je to jedan od učestalih problema i u populaciji adolescenata.

Adolescencija je jedan od kritičnih perioda u razvoju ličnosti i osobnog identiteta koji u poželjnim okolnostima rezultira razvojem zdrave samokontrole i samopoimanja. Svaki negativni čimbenik poput uporabe droga može imati negativne, kako kratkoročne tako i dalekosežne, posljedice na razvoj ličnosti (1,2). Uporaba droga direktno utječe na kogniciju i prosudbu odnose što se svakako odražava i na području obrazovanja, stjecanja znanja i vještina (3). Usvajanje socijalnih vještina i interpersonalnih odnosa također je pogođeno što se odražava u stvaranju maladaptivnih oblika socijalnog funkcioniranja (4).

Naposljetku uzimanje droga povezano je i s širokim spektrom ozbiljnih

ponekad i životno ugrožavajućih medicinskih posljedica.

Uporaba droga je proces u čijem razvoju razlikujemo više stupnjeva od eksperimentalnog preko rekreativnog konzumiranja sve do zlouporabe i ovisnosti pri čemu je u nastanku prvog važniji utjecaj društva i vršnjaka dok je drugi kraj lanca više rezultat bioloških i psiholoških procesa (4). Brojna literatura ukazuje da je upravo adolescencija najčešći period početka te nažalost i kraja ovog lanca.

Brojni su čimbenici rizika koji utječu na pojavu uzimanja droga u ovoj dobi te su pomno i opsežno proučavani (Slika 1.), ali postoje i čimbenici otpornosti koji populaciju istovrsnih karakteristika izloženih istim čimbenicima rizika sprečavaju ili barem usporavaju u dosizanju kraja lanca (5). Ishod međudjelovanja navedenih čimbenika rezultira odlukom o uzimanju ili neuzimanju droge.

Čimbenike koji mogu djelovati kao rizični ili protektivni u razvoju konzumacije droga možemo podijeliti na:

- biološke;
- osobne;
- obiteljske;
- društvene.

Gotovo nijedna skupina od navedenih nije statična već je svaka promjenjiva kako kroz njihovo međudjelovanje kroz vrijeme tako i kroz količinu našeg znanja o njima.

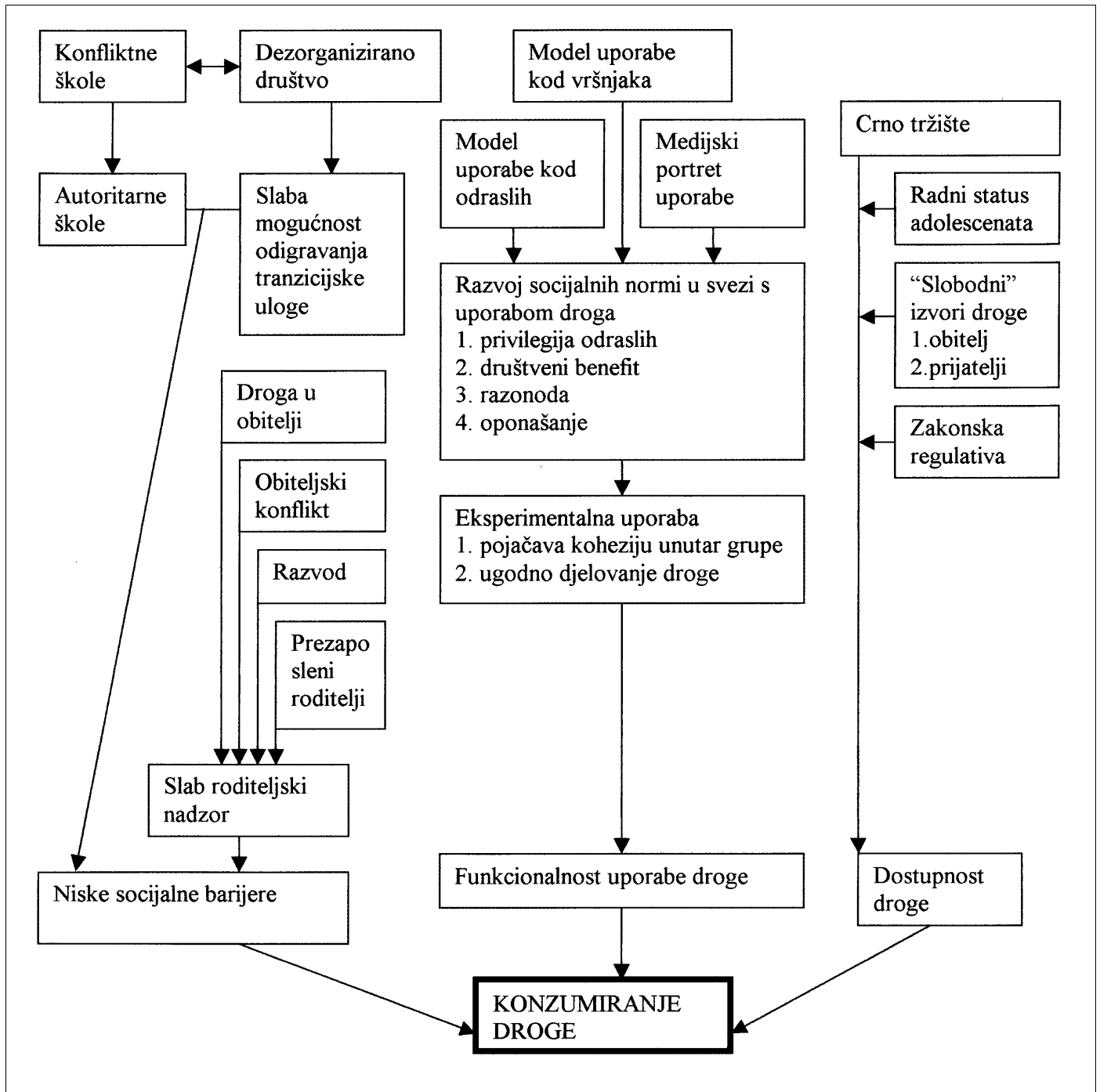
Naš aktualni interes je pokušati odrediti značaj i mjesto prvenstveno osobnih ali indirektno i nekih čimbenika iz drugih skupina u sadašnjoj populaciji adolescenata, učenika završnih razreda osmogodišnje škole kao i vremensku dinamiku i trend u odnosu na istu populaciju prije dvadeset godina.

UZORAK I METODE

U našem istraživanju u središte našeg interesa stavili smo učenike osmih razreda osnovne škole kojih je na području grada Splita u školskoj godini 2001./2002. prema podacima Županijskog ureda za školstvo bilo 2151. Uzorak obuhvaća 397 učenika ili 18,45% ciljane populacije od čega je 207 dječaka te 190 djevojčica. U svrhu reprezentativnijeg obuhvata iako je populacija homogena nastojali smo odabrati veći broj škola na području grada Splita. Podaci su prikupljeni putem, za tu prigodu posebno konstruiranog, anonimnog upitnika koji se sastojao od devet pitanja s ponuđenim odgovorom kao i dva pitanja

* Klinika za psihijatriju
Klinička bolnica Split

Adresa za dopisivanje:
Dr. Tomislav Franić
Klinika za psihijatriju
Klinička bolnica Split
21000 Split, Spinčičeva 1

Slika 1. Mreža uzroka konzumacije droge (Substance Misuse in Adolescence 1995. Sage publication)

Figure 1. Web of causation for drug use (Substance Misuse in Adolescence 1995. Sage publication)

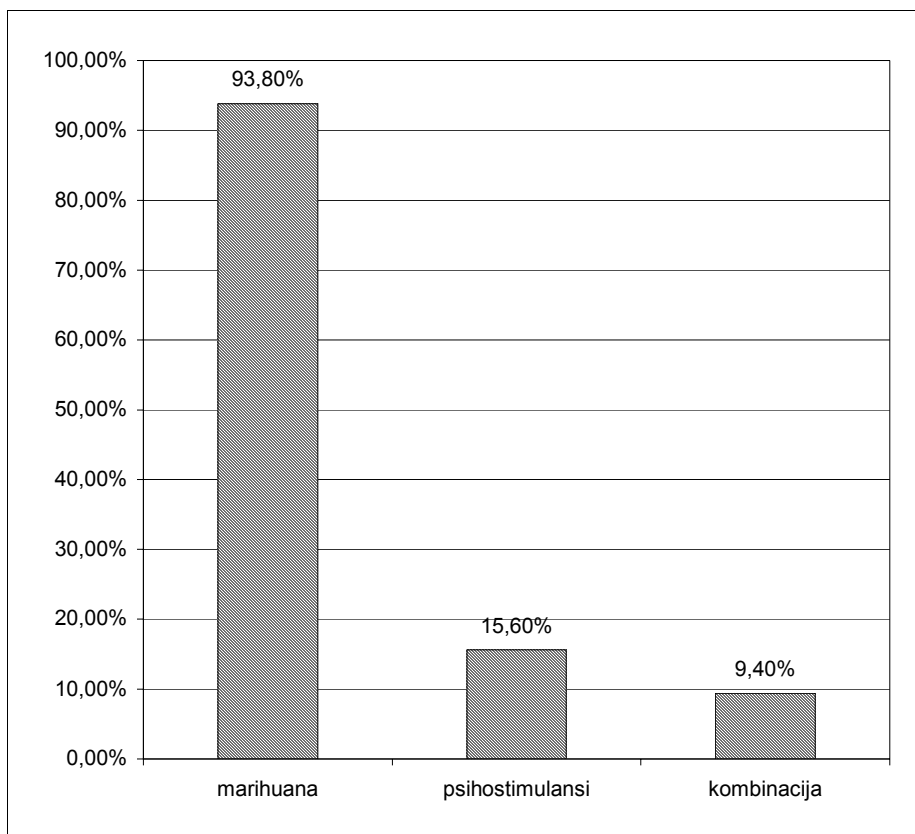
otvorenog tipa. Vrijeme ispunjanja je jedan školski sat odnosno 45 minuta.

Uoči istraživanja kontaktirane su nadležne osobe odnosno ravnatelji škola te školski pedagozi i/ili psiholozi koji su upoznati sa namjerama kao i načinom provođenja. Samu distribuciju kao i or-

ganiziranje ispunjavanja te upoznavanje učenika s upitnikom proveli su školski psiholozi i pedagozi.

Prikupljeni podaci obrađeni su statistički i uspoređeni s podacima sličnog istraživanja koje je na skoro identičnoj populaciji, na istom području 1982. go-

dine proveo prof. Uglešić sa suradnicima pod naslovom "Socijalno patološki, psihološko-psihijatrijski i krivično-pravni aspekti narkomanije na području Splita". Rezultati istraživanja iscrpno su obrađeni u opsežnom izvješću na 248 stranica a sažeti rezultati u posebnoj publikaciji i Školskom vjesniku 1983. godine

Slika 2.
Vrsta konzumirane droge 2002.

Figure 2
Typ of consumed drug 2002.

REZULTATI I KOMENTAR

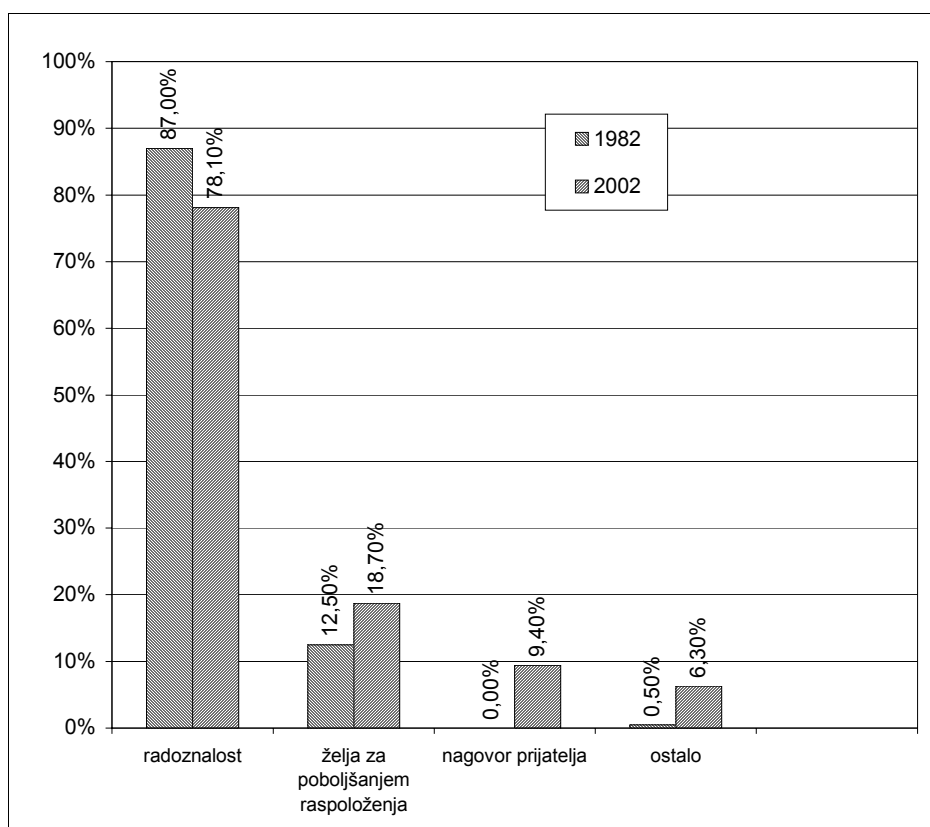
Dob prvog kontakta s drogom ostaje ista i podjednako zabrinjavajuća u oba istraživanja - 10 godina. Uznemirujući je podatak da je prosječna dob prvog kontakta s drogom s petnaest godina 1982. pala na trinaest godina 2002. Ovaj podatak je u skladu i s trendovima u nekim drugim zemljama (6). Porast incidencije pozitivnog odgovora na pitanje koliko je učenika kušalo drogu je upravo alarmantan, taj porast je dvostruk s 4,6% na 8,1%. Broj odnosno udio opetovanih konzumenata je 28% (oko 14% 1982.) što uz porast sveukupnih konzumacija kumulativno rezultira zastrašujućim porastom u proteklih dvadeset godina.

Ne uočava se značajna spolna razlika kako unutar aktualnog istraživanja (8,9% dječaka odnosno 7,2% djevojčica je bar jednom konzumiralo drogu) tako ni među njima. Marihuana je "vodeća"

droga na nju otpada preko 90% prvih kontakata, dok za oba razdoblja značajan udio od 15,6% zauzimaju različite sintetske droge iz skupine serotoninsko dopaminskih agonista (Slika 2.).

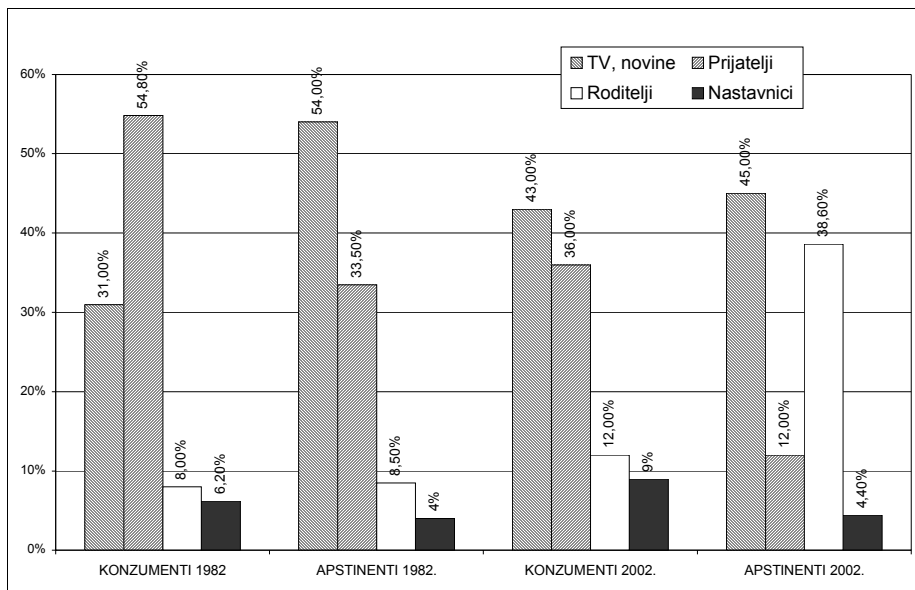
Kod razloga konzumacije iako su svi zadržali jednake pozicije uočljiv je trend pada radoznalosti što se može protumačiti boljom informiranosti kroz medije, obrazovanje, obitelj i prijatelje (Slika 3.). Uočljiv je, s usko psihijatrijske strane izuzetno zanimljiv, podatak o porastu želje za poboljšanjem raspoloženja kao razloga konzumacije kako droga tako i drugih supstanci poput alkohola (7). Indirektno se može izvući zaključak o porastu depresije u promatranoj populaciji što isti autori i potvrđuju u istraživanju karakteristika pojavnosti depresije u dvije godine mlađoj populaciji (8).

Utvrđiti izvor prvih saznanja (Slika 4.) može biti jedan od ključnih čimbenika u pristupu problemu. Naime adolescenti su kao socijalna bića podložni snažnom utjecaju vrijednosti, vjerovanja,

Slika 3.
Razlozi prve konzumacije droga

Figure 3
Reasons for the first consumption

Slika 4. Izvor prvih saznanja o drogama

Figure 4 Sources of the first information about drugs

društvenih normi stečenih kroz odnose s drugima (9). Odrasli te vršnjaci imaju značajnu ulogu u usvajanju eksperimentalnog ili opetovanog uzimanja droga.

U analiziranju odgovora o osjećanju za vrijeme i neposredno nakon konzumacije (Slika 5. i Slika 6.). je uočljiv porast onih koji drogu uzimaju premda ne osjećaju nikakvu subjektivnu promjenu kao i porast broja onih koji navode poboljšanje raspoloženja (8).

Zanimljiva je analiza stava prema raširenosti uporabe droga (Slika 7.) u kojoj uočavamo očekivanih više od 90% odgovora u skupinama zabrinjavajuće i alarmantno ali iznenađuje podatak da je u istoj skupni odgovora i skoro 60% konzumenata što govori o izraženoj svojevrsnoj ambivalenciji i apatičnosti unutar ove skupine adolescenata.

ZAKLJUČAK

Na osnovu iznesenih podataka vidljivo je da dimenzije promatranog problema nadilaze razinu izoliranih sporadičnih slučajeva. U rješavanje problema potrebno uključiti školske službe. Naši podaci ukazuju da u tom području ima prostora za provedbu obrazovnih programa koji bi utjecali na razvijanje prihvatljivih stavova prema zlouporabi dro-

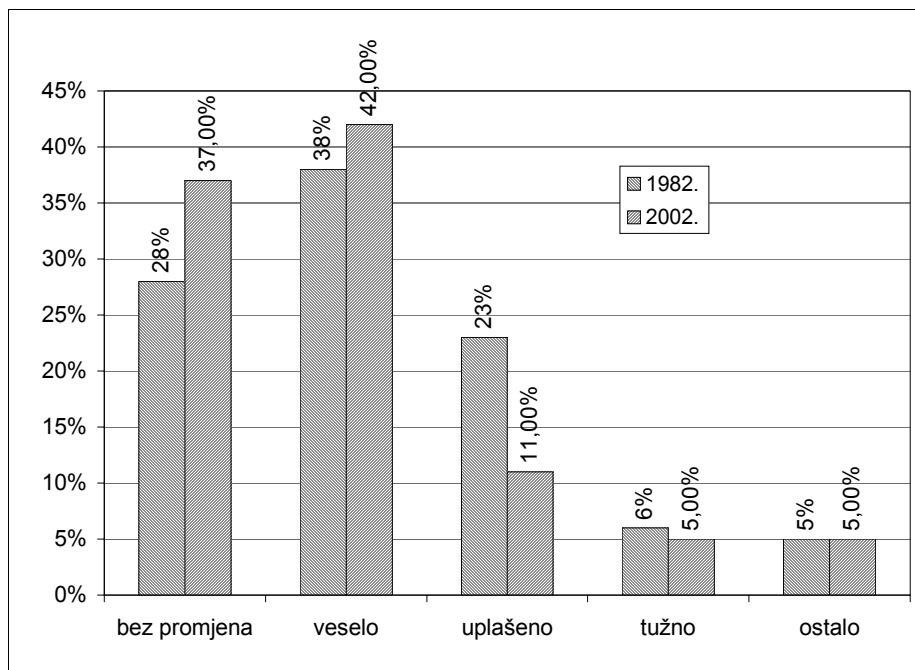
ga. Medicinske službe, osobito one primarnog kontakta imaju važnu ulogu u pravovremenoj intervenciji kako kurativnoj kod već razvijenog problema tako i u preventivnom djelovanju.

Mediji imaju izuzetan utjecaj kako na stjecanje prvih saznanja tako i na

razvoj stavova što otvara prostor za intervencije. Obitelj neosporno ima izuzetan utjecaj na razvoj kako prihvatljivih tako i nepoželjnih obrazaca ponašanja vezanih uz zlouporabu droga. Šira društvena potpora obitelji svakako bi doprinijela korekciji problema zlouporabe droga kako u promatranoj populaciji tako i općenito.

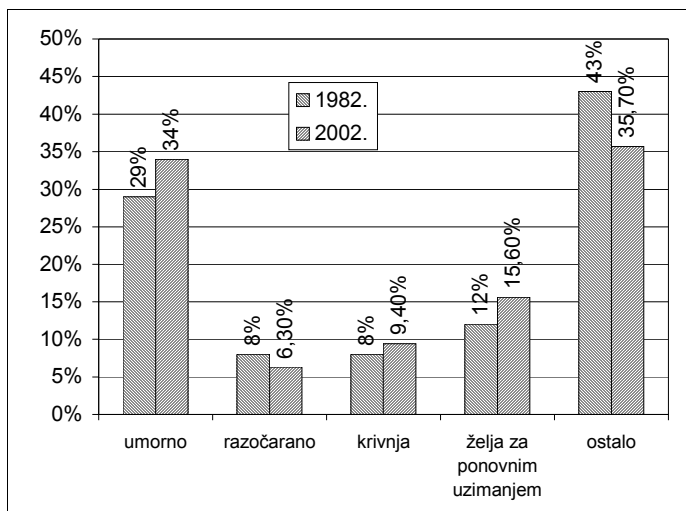
LITERATURA

1. Newcomb MD, Bentler PM: Substance use and abuse among children and teenagers. Am Psychol 1989; 44: 242-8.
2. Hawkins JD, Catalano RF, Miller JY. Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: Implications for substance abuse prevention. Psychological bulletin 1992; 64-105.
3. Friedman AS, Bransfield S, Kreisher C. Early Teenage Substance Use as a Predictor of Educational-Vocational Failure. American Journal on Addictions 1994; 3: 325-36.
4. Glantz MD, Pickens RW. Vulnerability to drug abuse (sp.1-14). Washington, DC: American Psychological Association 1991.
5. Jessor R. Successful adolescent development among youth in high risk settings. American psychologist 1993; 48(2): 117-26.
6. Dupre D, Miller N, Gold M, Rospenda K. Initiation and Progression of Alcohol, Marijuana, and Cocaine Use Among Adolescent Abusers American Journal on Addictions 1995; 4: 431-48.

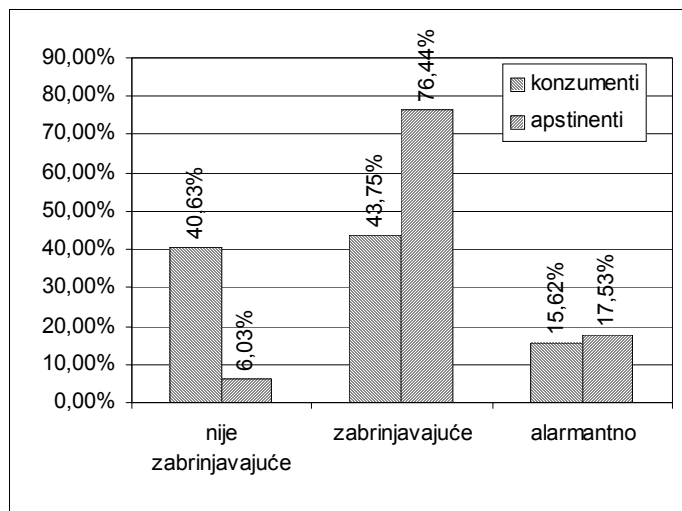
Slika 5. Osjećaj pod djelovanjem droge prilikom prvog uzimanja

Figure 5 Feeling during first time consumption

Slika 6.
Osjećaj neposredno nakon prve konzumacije droge

Figure 6
Feeling imidiately after first drug consumption

Slika 7.
Stav prema raširenosti uporabe droga

Figure 7
Attitude toward range of consumption among adolescents

7. Dodig G, Uglešić B, Franić T, Dedić M. Alkoholizam adolescenata, učenika završnog razreda osnovne škole (u tisku) 2003.
8. Dodig G, Dedić M, Uglešić B, Franić T. Depresivnost mlade adolescentne dobi. Treći Hr-

- vatski psihijatrijski kongres, Sažeci radova 2002.
9. Bandura A. Social foundation of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NY Prentice Hall 1986.

10. American academy of Child and Adolescent Psychiatry: Practise parameters for the assessment and treatment of children and adolescents with substance use disorders. J. Am. Acad Child Adolesc Psychiatry 36 (suppl):140-156.

Summary

THE DRUGS CONSUMPTION AMONG ADOLESCENTS

G. Dodig, T. Franić, M. Dedić, B. Uglešić

We are faced with confusion in public understanding of all drug consumption dimensions. The special problem is adolescent population with more and more, not only sporadic, experimental but continous drug consumption. We conduct research in atempt of objective perception of all problem aspects. Obtained results were interpreted and compared with results of similar reserach twenty years ago. The results indicate clear increase of experimental consumption. The number of multiple consumers is alarming quarter of all consumers. There are also some changes in motivating factor for consumption. Depression is increasing motivating factor wich is consisting with trends in overall population.

Descriptors: ADOLESCENTS; DRUG; CONSUMPTION